

Берік Д.А., 1 курс магистранты (академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекші – э.ғ.к., профессор Комекбаева Л.С.

КӘСІПОРЫННЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН ТАЛДАУДАҒЫ КӨРСЕТКІШТЕР

Қазақстан Республикасында нарық экономикасының тетіктері мен құралдары үлкен күш алуда. Онымен бірге бәсекелестік экономикалық үрдісті реттеудің негізгі тетігі ретінде күшейе түсуде. Сондықтан, шаруашылық жүргізуші субъектінің бәсекеге қабілеттілігін оның иелігіндегі қаржы ресурстары мен капиталдың қозғалысын дұрыс басқару ғана қамтамасыз ете алады.

Қазақстандық экономика дамуының қазіргі кезеңінде кәсіпорынның қаржылық жағдайын талдау мәселесі өте өзекті болып табылады. Сондықтан кәсіпорынды сәтті басқарудың маңызды шарттарының бірі оның қаржылық жағдайын талдау болып табылады, өйткені кәсіпкерлік қызметтің кез-келген саласындағы нәтижелер қаржы ресурстарының болуы мен тиімділігіне байланысты.

Кәсіпорынның қаржылық жағдайының коэффициенттерін талдау кәсіпорын жағдайының тұрақтылығының өзгерістерін зерттеу және бірнеше кәсіпорынның қаржылық жағдайына салыстырмалы талдау жүргізу үшін жүргізіледі. Қаржылық коэффициенттердің кемшіліктері - бұл статикалық, бухгалтерлік есеп әдістеріндегі айырмашылықтарды және құрамдас көрсеткіштердің сапасын көрсетпейді.

Кәсіпорынның қаржылық жағдайының коэффициенттерін талдау кәсіпорын жағдайының тұрақтылығының өзгерістерін зерттеу және бірнеше кәсіпорынның қаржылық жағдайына салыстырмалы талдау жүргізу үшін жүргізіледі. Қаржылық коэффициенттердің кемшіліктері-бұл статикалық, бухгалтерлік есеп әдістеріндегі айырмашылықтарды және құрамдас көрсеткіштердің сапасын көрсетпейді.

Қаржылық жағдайды талдауда қолданылатын көрсеткіштер сандық арақатынаста тығыз байланысты. Бұл байланыс себептік тәуелділіктерден немесе оларды есептеу әдіснамасының ерекшеліктерінен туындайды. Бұл көрсеткіштердің бір бөлігі – қаржылық коэффициенттер – бастапқыда жабық және баланстық жалпылау және қос жазба жүйесі арқылы реттелген баланстық мәліметтер бойынша анықталады. Бұл жерде жақын стохастикалық емес, функционалды тәуелділік көбірек көрінеді, егер бір көрсеткіштің нақты мәні басқаларының белгілі бір мәндерін білдірсе. Бұл, әсіресе, бөлу және үйлестіру сияқты коэффициенттер тобын есептеу әдісі бойынша біртекті. Біріншісі құбылыстардың экономикалық мазмұны бойынша бірыңғай жиынтықтың жалпы көлеміндегі тиісті бөліктің үлесін көрсетеді. Соңғысы оның гетерогенді компоненттерін салыстыру негізінде зерттелетін аймақтың жаңа мазмұнды сипаттамаларын береді.

Осылайша, шаруашылық жүргізуші субъектінің қаржылық жағдайын талдау кезінде жүргізіліп жатқан қаржылық саясаттың ерекшеліктерін ескеру

ерекше назар аударуға тұрарлық. Ұйымның қаржылық менеджменті, әдетте, қаржылық ресурстарды емес, ақшаны басқарудың тиімділігіне басымдық береді. Мысалы, қаржылық қиындықтарға әкелетін дебиторлық берешектің өсуімен, бұл қарыз қаражатын тартудың «өрт сөндіруінде» көрінеді. Алайда, мұндай қиындықтарға ауыр сезімталдықтың шегін азайту стратегиялық тұрғыдан орынды.

Бұл жағдайда стратегиялық қаржы саясаты тәуекелдің төмен деңгейін сақтай отырып, қаржы ресурстарын тарту жөніндегі шығыстарды барынша азайтуға және инвестициялардың рентабельділігін барынша арттыруға бағытталған алдын алу күш-жігеріне негізделеді. Осындай саясаттың нәтижесінде ақша ағындарының төмендеуі мен ағындарының өсуінің әлеуетті ұзақ мерзімді факторлары қалыптасады. Басқаша айтқанда, белгілі бір уақытта қаржылық көрсеткіштердің мәндеріндегі белгілі бір өзгерістер басқарушылық шешімдерді автоматты түрде қабылдауға жеткілікті дәлел бола алмайды. Бұл мәндер кездейсоқ жағдайлардың нәтижесі емес, олардың тұрақтылығының немесе бірқатар алдыңғы кезеңдердегі динамиканың бағыттылығының сипаттамасымен расталған қаржылық стратегия тиімділігінің белгілі бір деңгейінің салдары екендігіне көз жеткізу керек.

Компанияның қаржылық жағдайын талдау келесі кезеңдерді қамтиды:

1) кәсіпорынның мүліктік жағдайын бағалау: балансты валюталық талдау, активтер құрылымын талдау, пассивтер құрылымын талдау;

2) қаржылық тұрақтылық және кәсіпорынның дербестігі, бағалау: қаржылық тұрақтылық қаржылық тұрақтылықты анықтау, Бизнесінің арақатынасын талдау және бағалау: іскерлік белсенділік көрсеткіштерін талдау;

3) кәсіпорынның өтімділігін және төлем қабілеттілігін бағалау: теңгерімнің өтімділігін анықтау, өтімділік коэффициенттерін талдау;

4) қаржылық нәтижелерді бағалау: кәсіпорынның рентабельділік коэффициенттерін талдау.

Әдебиеттер

1. Есенгельдин Б.С., Акбаев Е.Т. Қаржылық менеджмент. Оқулық.- Алматы: 2011. – 288 б.

2. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? / И.Т. Балабанов. – М.: Финансы и статистика, 2017. – 384 с.

3. Мадиярова Э.С. Сүйеубаева С.Н. Қаржылық менеджмент. Оқу құралы. – Алматы: Экономика, 2009 ж.-262 б.

4. Аленичева Е.Е. Қаржы менеджменті. Оқу құралы. - Қарағанды, Қарағанды экономикалық университеті, 2011- 274 бет.